

Марко РАДОВИЋ

студент докторских студија Правног факултета
Универзитета у Београду

НАМИРЕЊЕ ПОВЕРИЛАЦА У ПОСТУПКУ ПРИНУДНЕ ЛИКВИДАЦИЈЕ ДРУШТВА ЗА ОСИГУРАЊЕ

Резиме

Средиште пажње у раду усмерено је на наплату потраживања поверилаца у поступку принудне ликвидације друштва за осигурање. Особености овог поступка изазивају бројне дилеме, нарочито у примени права. Недовољно јасна регулатива о принудној ликвидацији друштава за осигурање допринела је заузимању појединих ставова у судској пракси, о којима, макар са становишта правне теорије, вреди расправљати.

Посебно су разматрана следећа спорна правна питања: 1) дејство покретања поступка принудне ликвидације на камату; 2) процесноправне последице покретања поступка принудне ликвидације друштва за осигурање; 3) правна природа рока за подношење пријаве потраживања; 4) тумачење појма „настале а непријављене штете“, као и „штете у спору“ у контексту принудне ликвидације друштва за осигурање.

Кључне речи: *принудна ликвидација, друштво за осигурање, стечајни поступак.*

I Увод

Друштва за осигурање су финансијске организације која одликују одређене особености како у погледу регулативе о оснивању и обављању делатности,¹ тако и по питању њиховог престанка. У односу на остала привредна друштва, посебности законског регулисања престанка друштава за осигурање огледају се првенствено у врстама предвиђених статусних промена и њиховом спровођењу, као и питањима везаним за про-

1 Више о томе: В. Чоловић, *Осигуравајућа друштва (законодавство Србије, право ЕУ, упоредно право)*, Институт за упоредно право, Београд, 2010, 13-23.

мену облика организовања.² Међутим, најочигледније се друштва за осигурање чине посебним по специфичним правилима о спровођењу поступка њихове ликвидације. Та правила су превасходно прописана Законом о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање – ЗСЛБО.³

Наведеним законом је превасходно направљена разлика између добровољне (вансудске) и принудне (судске) ликвидације друштва за осигурање. Поступак добровољне ликвидације се покреће уколико скупштина друштва за осигурање донесе одлуку о престанку рада тог лица, а Народна банка Србије се са таквом одлуком сагласи.⁴ Након давања сагласности Народне банке Србије за спровођење поступка добровољне ликвидације, тај поступак се начелно спроводи у складу са Законом о привредним друштвима – ЗОПД.⁵ Правне последице добровољне ликвидације наступају даном достављања решења Народне банке Србије друштву за осигурање о давању сагласности за покретање тог поступка. Од наведеног момента, ликвидациони управник друштва за осигурање обавља послове дотадашњих чланова управе друштва за осигурање.⁶ Скуп-

2 Закон о осигурању, *Сл. гласник РС*, бр. 55/2004, 70/2004 – испр. 61/2005, 61-2005 – др. закон, 85/2005 – др. закон, 101/2007, 63/2009 – одлука УС, 107/2009, 99/2011, 119/2012, 116/2013 и 139/2014 – др. закон, чл. 214-220.

3 Закон о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање – ЗСЛБО, *Сл. гласник РС*, бр. 14-2015.

4 ЗСЛБО, чл. 28.

5 Сходно чл. 29 ст. 1 ЗСЛБО. Може се истаћи да су и у Закону о привредним друштвима заступљене и регулисане две врсте ликвидације привредних друштава: добровољна и принудна. До ликвидације привредних друштава долази из разлога који нису финансијске природе, односно када друштво има довољно средстава за намирење својих обавеза према повериоцима. Спроводи се на основу законом и оснивачким актом предвиђеним случајевима. За покретање поступка добровољне ликвидације законодавац захтева испуњење три услова: 1) да друштво има довољно средстава за покриће свих својих обавеза, 2) да постоји разлог и 3) да је донета одлука. Ову ликвидацију друштво започиње даном регистрације донете одлуке о ликвидацији и објављивањем огласа о покретању ликвидације. За покретање поступка принудне ликвидације законодавац захтева испуњење три услова: 1) да друштво има довољно средстава за покриће свих својих обавеза, 2) да је испуњен неки од законом утврђених разлога и 3) да је поступак покренут по службеној дужности од стране овлашћеног лица. Законом одређени субјект за покретање поступка принудне ликвидације је регистратор који води Регистар привредних субјеката, који по службеној дужности преводи друштво у статус „у принудној ликвидацији“ и истовремено објављује оглас о принудној ликвидацији на интернет страници регистра у непрекидном трајању од 6 месеци. Закон о привредним друштвима, *Сл. гласник РС*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 – др. закон и 5/2015, чл. 524-548.

6 ЗСЛБО, чл. 29 ст. 4.

штина друштва за осигурање, након покретања поступка добровољне ликвидације, има посебне дужности које се манифестују у обавези усвајања извештаја о спроведеној ликвидацији, завршног ликвидационог биланса и извештаја лиценцираног овлашћеног ревизора о овом билансу, као и предлога о расподели ликвидационог остатка, по претходно прибављеној сагласности Народне банке Србије.⁷ Спровођење поступка добровољне ликвидације надзире Народна банка Србије, која има право да донесе решење о покретању принудне ликвидације, у случају да утврди да су угрожена права поверилаца.

С друге стране, поступак принудне ликвидације над друштвом за осигурање покреће се решењем месно надлежног привредног⁸ суда о покретању поступка ликвидације, које се доноси првог наредног дана по пријему решења Народне банке Србије о испуњености услова за његово покретање.⁹ Иначе, главни услов за покретање поступка принудне ликвидације представља доношење решења о одузимању дозволе за обављање послова осигурања, на основу којег Народна банка Србије доноси решење о испуњености услова за покретање поступка принудне ликвидације друштва за осигурање.¹⁰ Наступањем правних последица отварања поступка принудне ликвидације,¹¹ по сили закона, престају сва овлашћења органа управљања друштва за осигурање. Та овлашћења прелазе на ли-

7 ЗСЛБО, чл. 29 ст. 7.

8 Закон о уређењу судова, *Сл. гласник РС*, бр. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011 – др. закон, 78/2011 – др. закон, 101/2011, 101/2013, 106/2015, 40/2015 – др. закон, 13/2016 и 108/2016, чл. 25 ст. 1 тач. 4.

9 Из праксе видети: решење Народне банке Србије ИО НБС бр. 29 од 31. јула 2014. године о одузимању дозволе за обављање послова осигурања и решење Народне банке Србије (Управе за надзор над финансијским институцијама) о испуњености услова за покретање поступа принудне ликвидације друштва за осигурање Г. бр. 5729 од 31. јула 2014. године.

10 Закон о осигурању, чл. 176. Иначе, поред наведеног услова као главног, у самом ЗСЛБО је дефинисано да ће до покретања принудне ликвидације доћи и уколико Народна банка Србије одбије захтев председника извршног одбора друштва за осигурање да у складу са одлуком скупштине тог друштва покрене поступак добровољне ликвидације.

11 Правне последице покретања поступка принудне ликвидације друштва за осигурање наступају даном истицања огласа о покретању тог поступка на огласној табли суда. С обзиром да се против решења о испуњености услова за покретање поступка принудне ликвидације може поднети тужба за утврђење његове незаконитости управном суду, сходно чл. 5 ЗСЛБО, на чију примену упућује чл. 25 истог Закона, ако је то решење поништено у управном спору, па у поновном поступку Народна банка Србије донесе ново решење о испуњености услова за покретање поступка принудне ликвидације друштва за осигурање, правне последице тог поступка наступају даном истицања првог огласа о покретању поступка принудне ликвидације на огласној табли месно надлежног привредног суда.

квизиционог управника, чију функцију врши Агенција за осигурање депозита.¹² С обзиром да се поступак принудне ликвидације спроводи пред привредним судом, као орган тог поступка јавља се и ликвидациони судија. За само спровођење поступка принудне ликвидације нарочито је важно законско решење да се код спровођења поступка принудне ликвидације сходно примењују „одредбе закона којим се уређује стечај привредних друштава и одредбе ЗСЛБО којим се уређује поступак стечаја, осим одредаба којима се уређује одбор поверилаца, разлучни и излучни повериоци, побијање правних радњи и исплатни редови“.¹³ Тумачењем наведеног законског одређења произлази да ће се, приликом регулисања поступка принудне ликвидације, приоритетно поступати по одредбама којима се изричито регулише сам поступак принудне ликвидације друштва за осигурање. Тек у случају да регулативом о принудној ликвидацији друштва за осигурање нису изричито прописана правила поступања, сходно ће се примењивати одредбе ЗСЛБО којим се уређује стечајни поступак банака и друштава за осигурање, а потом и одредбе Закона о стечају,¹⁴ изузев већ поменутих одредаба у односу на које је примена тих закона изричито изузета. Следствено наведеној правној логици, примена одредаба ЗОПД којим се регулише ликвидација привредних друштава није могућа у поступку принудне ликвидације друштва за осигурање.

На темељу изнетог тумачења о примени прописа приликом спровођења поступка принудне ликвидације друштва за осигурање, биће разматрана спорна питања настала у судској пракси, приликом спровођења овог поступка. Као особито важна за ваљану примену права, препозната су следећа спорна правна питања: 1) дејство покретања поступка принудне ликвидације на камату; 2) процесноправне последице покретања поступка принудне ликвидације друштва за осигурање; 3) правна природа рокова прописаних за подношење пријаве потраживања; 4) тумачење појма „настале а непријављене штете“, као и „штете у спору“ у контексту принудне ликвидације друштва за осигурање.

12 ЗСЛБО, чл. 26 ст. 2. Агенција за осигурање депозита је основана дана 25. јула 2005. године, на основу Закона о Агенцији за осигурање депозита (*Сл. гласник РС*, бр. 61/2005), као универзални правни сукцесор претходне Агенције за осигурање депозита, санацију, стечај и ликвидацију банака. Иначе, позитивноправни пропис који регулише правни положај, организација и функције Агенције за осигурање депозита је Закон о осигурању депозита (*Сл. гласник РС*, бр. 14/2015).

13 ЗСЛБО чл. 25 ст. 1.

14 Закон о стечају, *Сл. гласник РС*, бр. 104/2009, 99/2011 – др. закон, 71/2012 – одлука УС и 83/2014.

II Дејство покретања поступка принудне ликвидације на камату

Након покретања поступка принудне ликвидације наступају одређене материјалноправне последице тог поступка. Оне се тичу како друштва за осигурање, тако и његових поверилаца. Једна од нарочито важних последица се реализује кроз законску обавезу намирења потраживања поверилаца ликвидационог дужника искључиво према правилима о поступку принудне ликвидације.¹⁵ У оквиру ових правних последица, приликом примене права, као нарочито спорна се издвајају питања везана за обрачунавање уговорених и затезних камата на потраживања поверилаца друштва за осигурање. Имајући у виду да се питање обрачуна уговорених и затезних камата не регулише непосредно ЗСЛБО, на први поглед би се могло сматрати да приликом обрачуна камате сходно треба применити одредбе Закона о стечају. Тим законом је прописано да за потраживања стечајних поверилаца начелно престаје обрачун уговорених и затезних камата даном отварања стечајног поступка, а обрачун и исплата камате за период након отварања стечајног поступка може уследити само у ситуацији ако после измирења свих потраживања преостане расположивих средстава за исплату.¹⁶

Међутим, приликом одлучивања о праву на исплату камате поверилаца друштва за осигурање у поступку принудне ликвидације, треба имати у виду да се тај поступак спроводи према солвентном друштву за осигурање. То значи да друштво за осигурање, као ликвидациони дужник, има довољно средстава за намирење свих потраживања поверилаца, не само главних, већ и споредних. Управо због тога и не постоји потреба за распоређивањем потраживања поверилаца друштва за осигурање у исплатне редове. Отуда, могло би се закључити, да одредбе о престанку обрачуна камате на потраживања поверилаца, приликом покретања поступка принудне ликвидације друштва за осигурање, нису сагласне природи тог поступка. На темељу изнетих разлога би ваљало прихватити становиште да, уколико је у пријави потраживања повериоца овог ликвидационог дужника, поред главнице, опредељен и захтев за исплату затезне или уговорене камате за период почев од падања ликвидационог дужника у доцњу са испуњењем своје обавезе до исплате, приликом испитивања његове основаности а потом и исплате тог потраживања, уз

15 Д. Слијепчевић, „Ликвидација организације за осигурање“, *Правни информатор*, бр. 5/2008, 26.

16 Закон о стечају, чл. 85 ст. 1 и 3.

главни дуг, повериоцу треба исплатити и камату, обрачунату све до момента коначне исплате.

У погледу права ликвидационог дужника на остваривање камате према својим повериоцима, као нарочито спорно се у судској пракси намеће питање обрачуна камате приликом усвајања регресних захтева ликвидационог дужника као осигурача према осигураном лицу (осигуранику), које је изгубило права из осигурања по основу Закона о обавезном осигурању у саобраћају – ЗОБОС.¹⁷ Наиме, ради се о ситуацијама када је услед наступања осигураног случаја друштво за осигурање као ликвидациони дужник накнадило штету оштећеном лицу, а потом захтевало регрес исплаћеног износа од осигураног лица, које је изгубило права по основу обавезног осигурања у саобраћају. Приликом разматрања питања права ликвидационог дужника на камату у односу на осигурано лице према коме опредељује регресни захтев, треба имати у виду да је у самом ЗОБОС изричито прописано да друштво за осигурање које накнади штету оштећеном лицу, „ступа у права оштећеног лица“ према лицу које је одговорно за штету а притом је изгубило права по основу обавезног осигурања у саобраћају, за износ исплаћене накнаде, потом „за камату од исплате накнаде“, као и за трошкове поступка.¹⁸ Из наведеног произлази да, уколико је осигурани случај наступио након ступања на снагу ЗОБОС,¹⁹ а осигурач ту штету накнади оштећеном лицу, приликом опредељивања регресног захтева осигурачу, поред главнице, припада и право на затезну камату почев од дана исплате накнаде штете оштећеном лицу до коначне исплате. Међутим, изнети став у судској пракси није у потпуности при-

17 Закон о обавезном осигурању у саобраћају – ЗОБОС (Сл. гласник РС, бр. 51/2009 и 78/2001), у чл. 29 ст. 1, прописује да осигурано лице губи права из осигурања у следећим случајевима: 1) ако возач није користио моторно возило у складу са његовом наменом; 2) ако возач није имао возачку дозволу за управљање моторним возилом одређене категорије, осим ако је возилом управљало лице које је кандидат за возача за време обуке за управљање возилом, уз поштовање прописа којима је та обука регулисана; 3) ако је возачу одузета возачка дозвола или је искључен из саобраћаја или му је изречена заштитна мера забране управљања моторним возилом, односно заштитна мера забране употребе иностране возачке дозволе на територији Републике Србије; 4) ако је возач управљао моторним возилом под утицајем алкохола изнад дозвољене границе, опојних дрога, односно забрањених лекова или других психоактивних супстанци; 5) ако је возач штету проузроковао намерно; 6) ако је штета настала због тога што је моторно возило било технички неисправно, а та је околност возачу возила била позната; 7) ако је возач после саобраћајне незгоде напустио место догађаја, а да није дао своје личне податке и податке о осигурању.

18 ЗОБОС, чл. 29 ст. 3.

19 ЗОБОС је ступио на снагу 12. октобра 2009. године.

хваћен. У појединим судским одлукама је пресуђено да право на исплату затезне камате осигурачу припада „почев од дана када је осигураник, као регресни обвезник, уредно позван да испуни своју обавезу“, независно од тога што је осигурани случај наступио у време важења ЗОБОС.²⁰ Тако узето становиште суда одступа од позитивног законског одређења. Следећи законску регулативу, приликом опредељивања регресног захтева, осигурачу би право на затезну камату припадало почев од дана када је осигураник уредно позван да регресира исплаћену штету, само у случају када је осигурани случај наступио пре ступања на снагу ЗОБОС.²¹ За све штете исплаћене од стране осигурача након ступања на снагу ЗОБОС, осигурачу припада право на регрес камате „почев од дана исплате накнаде штете до коначног регресирања исплаћеног износа“.

III Процесноправне последице покретања поступка принудне ликвидације

У расправи о спорностима поводом процесноправних последица покретања поступка принудне ликвидације друштва за осигурање, од приоритетне важности је отклонити дилему да ли у тренутку наступања правних последица принудне ликвидације долази до прекида свих судских поступака покренутих у односу на ликвидационог дужника и његову имовину. Ову дилему нарочито је продубило доминантно становиште присутно у судској пракси, да „како Законом о парничном поступку²² није предвиђено да се утврђује прекид поступка у случају отварања ликвидационог поступка над друштвом за осигурање“, то парнични поступак не може бити прекинут.²³

20 Пресуда Привредног апелационог суда Пж. 2137/16 од 5. маја 2016. године. Из образложења наведене пресуде се утврђује да је, приликом опредељеног регресног захтева од стране осигурача према осигураннику одговорном за наступање осигураног случаја, о праву на затезну камату одлучено применом одредбе чл. 324 ст. 2 Закона о облигационим односима (*Сл. гласник СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, *Сл. лист СРЈ*, бр. 31/93 и *Сл. лист СЦГ*, бр. 1/2003 – Уставна повеља).

21 З. Петровић, В. Чоловић, Н. Мрвић Петровић, *Обавезна осигурања у саобраћају и накнада штете*, Београд, 2010, 319-322. Из судске праксе: Пресуда Привредног апелационог суда Пж. 5430/15 од 23. децембра 2015. године.

22 Закон о парничном поступку – ЗПП, *Сл. гласник РС*, бр. 72/2011, 49/2013 – одлука УС, 74/2013 – одлука УС и 55/2014.

23 *Билтен судске праксе привредних судова*, бр. 4/2016, Београд, 2016, питање бр. 58, 63-64. Исто: решење Привредног апелационог суда Пвж. 63/2016 од 10. фебруара 2016. године. У образложењу поменутог решења наведено је: „...одредбом члана 31 ст. 1 Закона о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање, прописано је да се ради измиривања обавеза

Устаљени став судске праксе подложен је критици. Разлози за то су двојаки. Првенствено, треба имати у виду да покретању поступка принудне ликвидације друштва за осигурање уобичајено претходи доношење решења Народне банке Србије о одузимању дозволе за обављање послова осигурања. Ово решење се, по својој правној природи, може уподобити са мером надлежног органа о забрани рада.²⁴ С тим у вези, ваља поменути да је Закону о парничном поступку прописано да суд утврђује прекид поступка, између осталог, и када надлежни орган правноснажно одлучи о забрани рада правног лица.²⁵ Отуда је очигледно да није могуће прихватити становиште које заступа тврдњу да Закон о парничном поступку не прописује могућност прекида парничног поступка услед наступања правних последица покретања поступка принудне ликвидације друштва за осигурање, с обзиром да покретању овог поступка претходи доношење решења надлежног органа о забрани рада друштва за осигурање. Други разлог противљења наведеном становишту судске праксе огледа се у чињеници да се питање прекида поступака, услед принудне ликвидације друштва за осигурање, регулише сходном применом Закона о стечају.²⁶ С обзиром да се Законом о стечају изричито прописује прекид поступка у тренутку наступања правних последица отварања стечајног поступка,²⁷ то се логичном може сматрати тврдња да се и услед покретања поступка принудне ликвидације друштва за осигурање судски поступци у односу на ликвидационог дужника прекидају по сили закона. Доношење решења о утврђивању прекида поступка је декларативно по својој правној природи.

У ситуацији када је ликвидациони дужник тужилац, поступак се наставља када ликвидациони управник (Агенција за осигурање депозита), обавести суд да преузима поступак.²⁸ Уколико је ликвидациони ду-

из насталих а непријављених штета, као и штета у спору, средства за исплату тих штета обезбеђују и резервишу у завршном ликвидационом билансу друштва за осигурање, у складу са правилима и критеријумима о начину обрачунавања резервисаних штета. Средства из става 1. овог члана чине саставни део ликвидационе масе. Имајући у виду наведену одредбу, потраживања која су садржана у пријавама потраживања које су одбачене као неблаговремене, намирују се под условима и на начин који је прописан чланом 31. Закона о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање. Парнични поступак се не прекида због отварања поступка ликвидације, јер нема законског основа за такво поступање“.

24 Слично: Д. Слијепчевић, „Ликвидација друштва за осигурање“, *Правни информатор*, бр. 7-8/2006, 38.

25 ЗПП, чл. 222 ст. 1 тач. 4.

26 ЗСЛБО, чл. 25 ст. 1.

27 Закон о стечају, чл. 88.

28 Закон о стечају, чл. 89.

жник тужени, прекинути парнични поступак ће бити настављен ако је тужилац поднео благовремену и уредну пријаву потраживања, потом на испитном рочишту ликвидациони управник оспорио пријављено потраживање, тужилац закључком упућен на наставак прекинутог парничног поступка ради утврђивања оспореног потраживања и тужилац предложио наставак петнаест²⁹ дана од дана пријема закључка.

На овом месту је вредно поменути да у примени права нарочите проблеме узрокује неусклађено деловање судова опште надлежности, приликом оцене испуњености услова за наставак прекинутих поступака у којима друштво за осигурање, као ликвидациони дужник, има својство парничне странке. Бројни су примери у оквиру којих судови опште надлежности доносе решења о наставку поступка, без обзира што претходно нису испуњени услови за такво поступање, предвиђени стечајним законом, нарочито у ситуацији када је ликвидациони дужник тужени.³⁰ Штавише, учестали су и случајеви да су наведена решења потврђивана од стране другостепених судова опште надлежности, након изјављених жалби од стране ликвидационог дужника. Такође, примећени су и случајеви у којима су судови опште надлежности предузимали одређене процесне радње у време када су поступци били у прекиду. Оваква пракса је нарочито заступљена у ситуацијама у којима су доношења решења о стварној ненадлежности и по атракцији надлежности достављани списи предмета привредним судовима, а да претходно није донето решење о наставку поступка. Важност указивања на поменуте проблеме у примени права посебно добија на значају због чињенице да, услед оваквог поступања, могу уследити несагледиве последице по сам поступак принудне ликвидације друштва за осигурање. Ови се проблеми логично рефлектују и на парничне поступке који се, по атракцији надлежности, потом спроводе пред привредним судовима.

29 Иако је и након доношења Закона о изменама и допунама Закона о стечају (*Сл. гласник РС*, бр. 83/2014) остао на снази рок од 8 (осам) дана за предлагање наставак прекинутог парничног поступка у чл. 90 ст. 1 тач. 4 Закона о стечају, очигледно је да је овај рок остао на снази услед техничке омашке, имајући у виду да је поменутим новелама стечајног закона рок за наставак прекинутог поступка ради утврђивања оспореног потраживања продужен на 15 (петнаест) дана у чл. 117 Закона о стечају.

30 Примера ради: решење Основног суда у Чачку П. 4238/2016 од 5. децембра 2016. године; решење Основног суда у Великој Плани П. 392/2016 од 17. децембра 2016. године; решење Основног суда у Лесковцу П. 3669/16 од 1. септембра 2016. године; решење Основног суда у Крушевцу П.бр. 3302/2015 од 5. новембра 2015. године; решење Основног суда у Новом Пазару П. 300/2011 од 13. октобра 2015. године.

На крају, у овом делу се као спорна у судској пракси издваја и дилема да ли се у поступку принудне ликвидације друштва за осигурање, приликом подношења предлога за наставак прекинутог поступка, треба применити одредба стечајног закона којом се налаже да се уз предлог за наставак поступка мора преиначити тужба постављањем утврђујућег уместо обавезујућег тужбеног захтева. У супротном, уследило би одбацивање тужбе као недозвољене.³¹ Дословном применом закона, свакако би се могло рећи да ова обавеза важи и при подношењу предлога за наставак прекинутог поступка према друштву за осигурање као ликвидационом дужнику из поступка принудне ликвидације. Међутим, уколико се оде корак даље од искључиво језичког тумачења, могуће је приметити да је у оквиру стечајног поступка, обавеза преиначења тужбе постављањем утврђујућег уместо обавезујућег тужбеног захтева, установљена управо у циљу поштовања правила о намирењу, у складу са утврђеним исплатним редовима. Утврђујућом пресудом се, с једне стране, омогућава повериоцу стечајног дужника да захтева од стечајног управника уврштавање свог потраживања у адекватан исплатни ред, док се с друге стране, преиначењем тужбе променом „обавезујућег тужбеног захтева“, спречава нарушавање намирења поверилаца у складу са утврђеним исплатним редовима. Исто тако, треба имати у виду да се поступак принудне ликвидације по природи ствари спроводи према дужнику који има довољно средстава за намирење потраживања свих поверилаца. У питању је дакле солвентан дужник. Све су то аргументи који иду у прилог тврдњи да у поступку принудне ликвидације није нужно преиначавати тужбу постављањем утврђујућег тужбеног захтева уместо обавезујућег. С друге стране, ипак треба имати у виду да покретањем поступка принудне ликвидације наступа забрана спровођења извршења и намирења, сходно правилима стечајног закона.³² Тако би се могло поставити питање на који начин би поверилац ликвидационог дужника, који евентуално оствари успех у спору по тужби са обавезујућим тужбеним захтевом, могао наплатити своје потраживање. Логично је да би и у таквој ситуацији могао своје потраживање наплатити само у складу са правилима ликвидационог поступка. Зато је, макар зарад правне сигурности и остваривања равноправног третмана свих поверилаца ликвидационог дужника, потребно следити правила стечајног закона, на чију примену упућује ЗСЛБО.

31 Закон о стечају, чл. 92.

32 Закон о стечају, чл. 93.

Следствено напред наведеном, остаје отворено питање сврхе постојања обавезе преиначења тужбе, у смислу промене обавезујућег тужбеног захтева утврђујућим, с обзиром на постојање аргументације и за и против.

IV Правна природа рока за подношење пријаве потраживања

Према ЗСЛБО је прописано да решење о покретању поступка принудне ликвидације друштва за осигурање обавезно садржи рок за подношење пријава потраживања поверилаца ликвидационог дужника, који не може бити краћи од 30 нити дужи од 90 дана од дана објављивања обавештења о покретању поступка принудне ликвидације у „Службеном гласнику Републике Србије“.³³ Имајући у виду да ЗСЛБО упућује на сходну примену стечајног закона, који указује да су прописани рокови у стечају преклузивни,³⁴ то би се и рокови прописани за пријаву потраживања у поступку принудне ликвидације друштва за осигурање могли сматрати преклузивним.

Описано становиште не би изазивало нарочите недоумице, да није у судској пракси заузет другачији став поводом овог правног питања. Наиме, према становишту судске праксе, у поступку принудне ликвидације друштва за осигурање, рок за пријаву потраживања је „инструктивног“ или „информативног карактера“.³⁵ Тако и поверилац, коме је пријава потраживања у поступку принудне ликвидације друштва за осигурање одбачена као неблагоприятна, има право да оствари наплату свог потраживања у поступку принудне ликвидације. Образложење наведеног става заснива се на тумачењу одредбе чл. 31 ст. 1 ЗСЛБО, тако што се изводи закључак да се у поступку принудне ликвидације друштва за осигурање, поред потраживања признатих у ликвидационом поступку, „обезбеђују и резервишу у завршном ликвидационом билансу друштва за осигурање и средства за исплату настале а непријављене штете, као и штете у спору“, која чине саставни део ликвидационе масе.³⁶ Из овако заузетог становишта суда произлази тврдња да се у поступку принудне ликвидације дру-

33 ЗСЛБО, чл. 7.

34 Закон о стечају, чл. 7 ст. 2.

35 Решење Привредног апелационог суда Пж. 63/2016 од 10. фебруара 2016. године; пресуда Привредног суда у Крагујевцу П. 12/2017 од 26. јануара 2017. године.

36 *Билтен судске праксе привредних судова*, бр. 4/2016, Београд, 2016, питање бр. 79 и 80, 326-329.

штета за осигурање „могу идентификовати следећа потраживања: 1) потраживања која су благовремено пријављена и утврђена; 2) потраживања која су благовремено пријављена и оспорена; 3) потраживања по основу насталих, а непријављених штета и штета које су већ у спору, а која обухватају и неблаговремено пријављена потраживања (након истека рока од 120 дана до главне деобе); 4) потраживања која су пријављена након главне деобе“.³⁷ По заузетом ставу судске праксе, то даље значи да „приликом формирања ликвидационе масе, односно деобе ликвидационе деобне масе кроз главну деобу, ликвидациони управник мора да: 1) исплати потраживања која су по благовремено поднетим пријавама потраживања утврђена; 2) резервише средства за потраживања која су благовремено пријављена, а оспорена; 3) резервише средства за потраживања по основу насталих, а непријављених штета и штета у спору (која нису благовремено пријављена иако је парнични поступак у току)“.³⁸ Притом, благовремено пријављена а оспорена потраживања, као и потраживања на основу „неблаговремено поднетих пријава потраживања“, биће исплаћена „када се стекну услови или у току ликвидационог поступка или по окончању ликвидационог поступка из средстава која су резервисана за ову намену.“³⁹ Потраживања пријављена након главне деобе могу се намирити тек по окончању поступка ликвидације, и то од лица у чију корист је уплаћен ликвидациони остатак, али само до висине вредности преузете имовине.⁴⁰

Уколико се овако изнето становиште суда прихвати, оправдано се може поставити питање, чему служе рокови прописани за пријављивање потраживања у поступку принудне ликвидације друштва за осигурање. С друге стране, изостаје јасно образложење, зашто у овој правној ситуацији нема места сходној примени стечајног закона. Заступање става да у поступку принудне ликвидације друштва за осигурање ликвидациони управник мора резервисати средства и за „настале а непријављене штете, као и штете у спору“, па, сходно томе, није од значаја чињеница да ли је поверилац уредно и благовремено пријавио потраживање у ликвидационом поступку, заслужује озбиљну полемику, макар са аспекта правне науке. Отклањању недоумица поводом овог спорног правног питања треба приступити тек након детаљне анализе одредаба чл. 31 и 32 ЗСЛБО, из

37 *Ibidem.*

38 *Ibidem.*

39 *Ibidem.*

40 *Ibidem.*

којих суштински произлазе готово све практичне дилеме везане за спровођење поступка принудне ликвидације друштва за осигурање.

V Правни третман „насталих непријављених штета“ и „штета у спору“ у поступку принудне ликвидације

Полазећи од извесног степена алеаторности у пословању друштва за осигурање, предвиђена је законска дужност обезбеђивања одређених техничких резерви, којима се, у извесној мери, пружа гаранција за исплату потраживања услед наступања осигураног случаја. У оквиру поменутих техничких резерви, како код друштава која обављају послове животног осигурања, тако и код оних која се баве само неживотним осигурањем, између осталих, подразумевају се и тзв. резервисане штете.⁴¹ Иначе, резервисане штете се образују у висини процењеног износа обавеза за настале пријављене а нерешене штете, као и „за настале непријављене штете у текућем периоду“.⁴²

Према наведеном законском одређењу, као и у складу са приступом правне науке, под појмом „настале а непријављене штете“ (енгл. *incurred but not reported – IBNR*) подразумевају се штете које у време обрачуна тзв. обавезних техничких резерви друштва за осигурање, нису пријављене самом друштву за осигурање ради наплате.⁴³ Оне се, применом начела актуарске математике, правила струке осигурања и одговарајућих статистичких података,⁴⁴ обрачунавају у оквиру одређеног обрачунског периода, с обзиром да „не могу бити појединачно процењене, и не може

41 Законом о осигурању је у чл. 107 ст. 2 и 3, прописано да друштво за осигурање које обавља послове једне или више врста животних осигурања утврђује техничке резерве за: 1) преносне премије; 2) резервисане штете; 3) учешће у добити; 4) математичку резерву. Друштво за осигурање које обавља послове једне или више врста неживотних осигурања утврђује техничке резерве за: 1) преносне премије; 2) резервисане штете; 3) изравнање ризика. Сходно ст. 4 наведеног члана Закона, поменуте техничке резерве се образују коришћењем начела актуарске математике, правила струке осигурања и одговарајућих статистичких података.

42 Закон о осигурању, чл. 109 ст. 1.

43 С. Chadick, W. Campbell, F. Knox-Seith, *Comparison of Incurred But Not Reported (IBNR) Methods*, Lewis & Ellis (Actuaried & Consultants), 2009, 10-13.

44 Ближи критеријуми и начин обрачунавања техничких резерви били су регулисани Одлуком Народне банке Србије о ближим критеријумима и начину обрачунавања резервних штета (Сл. гласник РС, бр. 86/07) и Одлуком о ближим критеријумима и начину обрачунавања математичке резерве и резерве за учешће у добити (Сл. гласник РС, бр. 7/10, 93/11 и 87/12), које су престале да важе доношењем Одлуке о техничким резервама (Сл. гласник РС, бр. 42/15), коју је донела Народна банка Србије.

се поуздано знати колике ће бити на крају, али сигурно имају значајан ефекат“.⁴⁵ С друге стране, под „штетом у спору“ би се могла сматрати свака штета пријављена а потом и оспорена од стране самог друштва за осигурање у поступку вансудског намирања.

Поред описаног појмовног одређења наведених облика штете у оквиру осигурања, мора се имати у виду и сама законска одредба чл. 31 ст. 1 ЗСЛБО, којом је прописано да се ради измиривања обавеза насталих а непријављених штета, као и штета у спору, средства за исплату тих штета обезбеђују и резервишу „у завршном ликвидационом билансу друштва за осигурање“, у складу са правилима о критеријумима и начину обрачунавања резервисаних штета. Ова средства чине саставни део ликвидационе масе. Такође, потребно је узети у обзир и да је у чл. 32 ст. 2 ЗСЛБО прописано да потраживања која нису пријављена до дана деобе ликвидационе масе, осим потраживања за измиривање обавеза из насталих а непријављених штета, као и штета у спору, измириће се по окончању поступка ликвидације, лица у чију корист је уплаћен остатак ликвидационе масе после главне деобе, и то само до висине преузете вредности имовине.

С обзиром на изнето законско одређење, може се рећи да се отклањању дилема о правном третману „насталих а непријављених штета“, као и „штета у спору“ у поступку принудне ликвидације друштва за осигурање, може двојако приступити. Ови приступи се разликују од оних утемељених у судској пракси.

Један од могућих видова тумачења овог правног третмана, полази од тврдње да је, обавеза сачињавања „завршног ликвидационог биланса“ предвиђена само у оквиру правила о спровођењу добровољне ликвидације друштва за осигурање.⁴⁶ Ово из разлога што се обавеза усвајања завршног ликвидационог биланса помиње само у оквиру надлежности скупштине друштва за осигурање, које се доиста везују само за поступак добровољне ликвидације. У том смислу посматрано, одредба чл. 31 ЗСЛБО се односи само на поступак добровољне, а не и на поступак принудне ликвидације друштва за осигурање. У поступку принудне ликвидације, сходном применом стечајног закона, деоба ликвидационе масе врши се спровођењем главне деобе или путем више делимичних деоба, па отуда не постоји потреба за сачињавањем „завршног ликвидационог би-

45 Б. Павловић, *Адекватност резервације обавеза за штете (Runn off анализа)*, 3. Доступно на: <http://brankopavlovic.rs/documentation/run%20off.pdf> (сајт посећен: 27. марта 2017. године).

46 ЗСЛБО, чл. 29 ст. 7.

ланса“ од стране ликвидационог управника. Након спровођења деобе ликвидационе масе у поступку принудне ликвидације, сходном применом стечајног закона, уследила би израда завршног рачуна од стране ликвидационог управника, у оквиру којег не би постојала обавеза резервације средстава „насталих а непријављених штета“, као и „штета у спору“. С тим у вези, у поступку принудне ликвидације не би било ни потребе предвиђати резервацију средстава на име насталих а непријављених штета, као ни штета оспорених од стране друштва за осигурање. У оквиру резервисаних средстава ликвидационе масе била би укључена само она потраживања из парница које се воде поводом оспорених потраживања у оквиру поступка принудне ликвидације. Они повериоци који нису пријавили потраживање у поступку принудне ликвидације, као и они којима је пријава потраживања одбачена као неблаговремено, по окончању тог поступка, своја потраживања могу једино наплатити подношењем тужбе против лица у чију је корист уплаћен остатак ликвидационе масе, и то само до висине вредности преузете имовине. Притом, ова се тужба може поднети најкасније у року од две године након окончања поступка ликвидације, односно ликвидационе масе у случају да се након поступка ликвидације, поступак настави над делом ликвидационе масе.⁴⁷

Други могући приступ отклањању дилеме третирања „насталих а непријављених штета“, као и „штета у спору“ у оквиру поступка принудне ликвидације, полази од тога да су рокови за пријаву потраживања у овом поступку преклузивни. Тако повериоци друштва за осигурање могу наплату потраживања, доспелих до момента наступања правних последица поступка принудне ликвидације друштва за осигурање, остваривати само по подношењу уредне и благовремене пријаве потраживања. Она потраживања која су доспела до момента наступања правних последица покретања ликвидационог поступка, а притом у поступку принудне ликвидације нису пријављена у оквиру законом предвиђеног преклузивног рока од 90 дана од дана објаве обавештења о покретању поступка принудне ликвидације у „Службеном гласнику Републике Србије“, могу бити остварена само из ликвидационог остатка. Ово из разлога што наведена лица не би имала својство странке у поступку принудне ликвидације, сходном применом стечајног закона.⁴⁸ С друге стране, правни третман потраживања која су настала након покретања поступка принудне ликвидације зависи од тога да ли су иста настала пре или после главне део-

47 ЗСЛБО, чл. 32.

48 Закон о стечају, чл. 51 ст. 2.

бе, као и чињенице да ли је евентуално дошло до преноса портфеља друштва за осигурање.⁴⁹ Тако, потраживања настала након наступања правних последица поступка принудне ликвидације, сходном применом правила о поступању према обавезама стечајне масе из стечајног закона,⁵⁰ а до момента главне деобе или евентуалног преноса портфеља, остварују се искључиво у оквиру поступка принудне ликвидације. Дакле, наплата ових потраживања врши се из средстава ликвидационе масе. Пасивна стварна легитимација друштва за осигурање поводом потраживања насталих након преноса портфеља зависи од садржине уговора о преносу портфеља. И на крају, она потраживања настала након главне деобе, наплаћују се само од остатка ликвидационе масе, али само до висине вредности преузете имовине.

Следствено наведеном приступу, који се можда чини најсагласнијим позитивној законској регулативи, могуће је извести закључак да су рокови за пријаву потраживања у поступку принудне ликвидације друштва за осигурање преклузивни. Тако је у оквиру самог поступка принудне ликвидације могуће извршити намирење само потраживања поверилаца: 1) који су благовремено и уредно пријавили потраживања у поступку принудне ликвидације; 2) чија су благовремено пријављена потраживања оспорена од стране ликвидационог управника, а потом правноснажно утврђена у парничном поступку; 3) потраживања настала након покретања принудне ликвидације и пријављена ликвидационом дужнику ради исплате, све до момента главне деобе или евентуално до преноса портфеља (зависно од садржине уговора о преносу портфеља).

На темељу таквог тумачења би се једино могло ићи у корак правној сигурности и извесности трајања и окончања поступка принудне ликвидације друштва. Изнетим приступом се на изванредан начин дисциплинују повериоци друштва за осигурање као ликвидационог дужника, да своју заинтересованост за наплату потраживања испоље на законом предвиђени начин за остваривање свог потраживања искључиво као странке у поступку принудне ликвидације. Таквом процесном дисциплином се одређени степен алеаторности, приликом одређивања штета и њихове висине у поступку принудне ликвидације, ограничава и своди на реалне границе предвидљивости. С друге стране, оним повериоцима који нису поступили у границама процесних овлашћења и дужности током поступка принудне ликвидације остављена је могућност наплате потра-

49 ЗСЛБО, чл. 13.

50 Закон о стечају, чл. 104.

живања и од лица у чију корист је уплаћен остатак ликвидационе масе након главне деобе, евентуалним подношењем тужбе у року од две године по окончању поступка принудне ликвидације, али само до висине вредности преузете имовине.

На крају, може се рећи да би сваки вид другачијег тумачења правила о намирењу поверилаца у поступку принудне ликвидације захтевао промену позитивне законске регулативе. Иницијативе усмерене у том правцу свакако су пожељне, узимајући у обзир већ поменуте, као и многе друге недоречености важећег закона.

VI Закључак

У контексту изложених спорности у примени права поводом појединих питања спровођења поступка принудне ликвидације друштва за осигурање, а које су у нераскидивој вези са намирењем поверилаца у том поступку, нужно је разликовати процесна правила о добровољној (вансудској) и принудној (судској) ликвидацији друштва за осигурање. Поступак принудне ликвидације се спроводи превасходном применом правила ЗСЛБО, а у одсуству регулативе предвиђене тим законом, посеже се за сходном применом Закона о стечају.

Покретањем поступка принудне ликвидације друштва за осигурање наступају одређене материјалноправне и процесноправне последице. У погледу материјално-правних последица издвојено је питање правног третмана камате. Имајући у виду да се поступак принудне ликвидације друштва за осигурање спроводи онда када је то друштво солвентно, а притом и да се у оквиру тог поступка не примењују правила о намирењу према исплатним редовима, то се изводи закључак да одредбе о престанку обрачуна камате на потраживања поверилаца, приликом покретања поступка принудне ликвидације друштва за осигурање, нису сагласне природи тог поступка. Из тих разлога би ваљало прихватити становиште да, уколико је у пријави потраживања повериоца овог ликвидационог дужника, поред главнице, опредељен и захтев за исплату затезне или уговорене камате за период почев од падања ликвидационог дужника у доцњу са испуњењем до исплате, приликом испитивања његове основаности а потом и исплате тог потраживања, уз главни дуг, повериоцу треба исплатити и камату, обрачунату све до момента коначне исплате.

Безано за процесноправне последице, може се рећи да након покретања поступка принудне ликвидације друштва за осигурање, долази до прекида судских и управних поступака у односу на ликвидационог ду-

жника, по сили закона. Доношење решења о утврђивању прекида поступка је декларативно по својој правној природи. Правила о наставку прекинутих парничних поступака зависе од тога да ли се ликвидациони дужник налази у својству тужиоца или туженог. У примени права приметна је неусклађеност поступања судова опште надлежности, приликом оцене испуњености услова за наставак прекинутих поступака у којима друштво за осигурање, као ликвидациони дужник, има својство парничне странке. Важност указивања на поменуте проблеме у примени права посебно добија на значају због чињенице да, непримена законске процедуре о наставку прекинутог поступка принудне ликвидације, може довести до осетних последица по сам поступак принудне ликвидације друштва за осигурање. Ови се проблеми логично рефлектују и на парничне поступке који се, по атракцији надлежности, потом спроводе пред привредним судовима. У погледу расправе о процесноправним последицама које изазива поступак принудне ликвидације друштва за осигурање, могуће је указати и на постојање дилеме да ли уз подношење предлога за наставак прекинутог поступка обавезно преиначење тужбе постављањем утврђујућег уместо обавезујућег тужбеног захтева. Поводом овог правног питања постоје аргументи који иду у прилог за обавезу преиначења тужбе, као и против.

По извршеној анализи правне природе рокова за поступање у поступку принудне ликвидације друштва за осигурање, може се закључити да су ти рокови преклузивни. То значи да повериоци друштва за осигурање, као ликвидационог дужника, остварују своја потраживања у поступку принудне ликвидације само уколико имају својство странке у том поступку. Уз то, отклањањем постојећих дилема у судској пракси у погледу тумачења одредаба чл. 31 ст. 1 ЗСЛБО, нарочито у погледу тумачења појма „насталих а непријављених штета“ и „штета у спору“, стаје се на становиште да је у оквиру самог поступка принудне ликвидације могуће извршити намирење само потраживања поверилаца: 1) који су благовремено и уредно пријавили потраживања у поступку принудне ликвидације и иста су оцењена као основана у поступку принудне ликвидације; 2) чија су благовремено пријављена потраживања оспорена од стране ликвидационог управника, а потом правноснажно утврђена у парничном поступку; 3) потраживања настала након покретања принудне ликвидације и пријављена ликвидационом дужнику ради исплате, све до момента главне деобе или евентуално до преноса портфеља (зависно од садржине уговора о преносу портфеља).

Покушаји другачијег тумачења правила о намирењу поверилаца у поступку принудне ликвидације захтевао би промену позитивне законске регулативе. Иницијативе усмерене у том правцу свакако су пожељне, узимајући у обзир већ поменуте, као и многе друге недоречености важећег ЗСЛБО.

Marko RADOVIĆ

PhD student at the Faculty of Law University of Belgrade

PAYMENT OF CREDITORS IN THE PROCESS OF FORCED LIQUIDATION OF INSURANCE COMPANY

Summary

The main attention in this article is focused on the payment of creditors in the process of forced liquidation of the insurance company. The specifics of this process cause many dilemmas, especially in the case law. Unclear regulations on forced liquidation of insurance companies contributed to the capture of certain positions in the case law, of which, at least from the standpoint of legal theory, it is worth discussing.

In particular, the following are considered controversial legal issues: 1) the effect of initiating the procedure for forced liquidation on interest; 2) procedural consequences of initiating the procedure for forced liquidation of an insurance company; 3) the legal nature of the deadline for filing claims; 4) interpretation of the terms „incurred but not reported claims“ and „damages in dispute“ in the context of forced liquidation of the insurance company.

Key words: forced liquidation, insurance, bankruptcy proceedings